

NICOLAE TESTEMIȚANU –
PERSONALITATE NOTORIE
ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL ȘI ȘTIINȚA MEDICALĂ,
ÎN OCROTIREA SĂNĂȚĂII

OMAGIU LA 85 DE ANI DE LA NAȘTERE

Summary

The life and activity of Nicolae Testemitanu, who was one of the famous specialists in the field of the Social Medicine and Public Health Organization, who passed on his way all stages, beginning as an ordinary doctor and got to the top of Public Health Organization activity, is remaining till nowadays insufficiently known. In this article authors have emphasized the importance of some historico-medical and chronological-document studies which could bring to light some unknown values of Moldavian Country.

Key words: *scientist, teacher, rector, Minister of Health, history, stages of life and activity.*

Резюме

Долгий и нелёгкий путь Николая Тестемицану – талантливого ученого и педагога, незаурядной личности и блестящего организатора здравоохранения – от простого человека до вершин человеческого гения, продолжает оставаться недостаточно изученным. Авторы обращают внимание читателей на необходимость проведения исторических хронико-документальных исследований, которые раскрыли бы неиссякаемые возможности отечественных медицинских школ и обширные источники медицинских познаний.

Ключевые слова: *ученый, педагог, ректор, министр здравоохранения, история, этапы жизни и деятельности.*

În galeria ilustrațiilor savanți care au creat și au slujit știința medicală națională, un loc aparte îi aparține marelui patriot Nicolae Testemitanu, personalitate polivalentă care s-a eternizat prin opera sa orientată spre adevăr, spre frumos, spre binele filantropic și echitatea socială. Însăși viața și activitatea lui constituie opera sa. Aceasta, având rădăcini bine implantate în spiritualitatea română ca origine și esență și dezvoltată ulterior prin organizare și acțiuni chibzuite, a contribuit semnificativ la dezvoltarea culturii naționale.

Privite în ansamblu, viața și opera sa constituie imaginea unui cugetător de elită, care prin formație, erudiție și mai cu seamă prin vocație și-a afirmat excelența în știință, în pedagogie și în

viața publică în calitate de om de stat și purtător de valori spirituale autentice. Aceste valențe i-au permis să abordeze cu o deosebită competență probleme de logică, fiind un bun observator de esențe; probleme de pedagogie, posedând o erudiție vastă și calități de orator; probleme de știință, fiind un creator de concepții și un sistematizator de idei; probleme de organizare, fiind un psiholog iscusit și abil, dar mai fiind în toate și perseverent.

Nicolae Testemitanu, dând prioritate coordonatei «om – mediu – sănătate», a contribuit esențial la dezvoltarea ocrotirii sănătății, elaborând măsuri efective sociomedicale și politice, în vederea ameliorării sănătății publice.

Remarcabila sa contribuție la progresul medicinei a pus în evidență un studiu care a relevat procedee nebănuite în practica ocrotirii sănătății. Acest studiu poate fi considerat prima scriere de amploare în domeniu, cu implementări vaste în practica medicală, în care s-a abordat cu toată competența cea mai importantă problemă sociomedicală – asigurarea întregii populații a republicii cu asistență medicală specializată, accesibilă la locul de trai. Această operă a impresionat conștiința publică și specialiștii din domeniu de peste hotare (Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, România, Germania, Italia) prin temeinicia și actualitatea ei.

În domeniul culturii, N. Testemitanu are meritul de a fi printre primii martiri care au suprimat pilonii «confuziei» propagandistice despre existența a două culturi – moldovenească și română. Toți cei care l-au cunoscut mai îndeaproape, toți cei care i-au stat în preajmă pe parcursul vieții lui afirmă că grație însușirilor sale s-a evidențiat întotdeauna ca un lider al vieții publice și promotor al intelectualității.

În viața-i scurtă a fost un medic prin excelență, pedagog prin har, rector excepțional, talentat ministru, ilustru savant, un om ce nu știa răgazul, când conștiința îi cerea mereu acțiune.

Terminând cu mențiune, în 1951, Institutul de Stat de Medicină din Chișinău, tânărul specialist se reîntoarce la țară, începându-și activitatea practică în secția de chirurgie a spitalului central raional Râșcani, în calitate de medic-ordinator. De la bun început își fixase un domeniu concret de

activitate – chirurgia. În anul 1951 Nicolae Testemițanu este înregistrat în calitate de ordinator clinic la Catedra *Chirurgie Generală* a Institutului de Medicină din Chișinău.

Această decizie curând avea să fructifice. Activitatea desfășurată de-a lungul a mai multor ani în cadrul catedrei numite îi permite lui Nicolae Testemițanu să ocupe diferite funcții: ordinator clinic (X.1951–X.1954), asistent (XI.1954–IV.1960), conferențiar (V.1961–IV.1964), șef de catedră (V.1965–IX.1968).

Din inițiativa proprie, în anul 1957 el fondează revista *Ocotirea sănătății*. Dotat cu mari calități organizatorice, Nicolae Testemițanu, concomitent cu activitatea la catedră și cea de redactor-șef al revistei, este deținător și al funcției de medic-șef al Spitalului Clinic Republican (1955-1958). Acest spital în curând își mărește considerabil capacitatea – apar noi secții specializate, iar gospodăria spitalului își schimbă și ea considerabil aspectul.

Animând viața cu inițiativa proprie și ideile grandioase, dar și realizabile în același timp, Nicolae Testemițanu nu se reține mult în postul de medic-șef al Spitalului Republican, fiindcă astfel de oameni, cu talent de organizator și virtute morală deosebită, sunt necesari la posturi de mai mare anvergură.

Multe visuri și idei au fost traduse în viață de către marele savant în noua sa funcție (1959) de rector al Institutului de Stat de Medicină din Chișinău. Numit în acest post, Nicolae Testemițanu analizează starea de lucruri și trasează o nouă strategie de reformare a cadrelor și de dezvoltare a învățământului medical superior din republică. În această calitate, el s-a distins ca un conducător capabil, excelent organizator, plin de inițiativă și fermitate în opiniile sale. A militat, în primul rând, pentru deschiderea neîntârziată a tuturor facultăților. Argumentând în instanțe această necesitate, reușește în scurt timp să deschidă facultățile: *Stomatologie* (1959), *de Perfecționare* (1962), *Medicină Preventivă* (1963), *Farmacie* (1964).

Concomitent cu înființarea noilor facultăți și animarea procesului de instruire a noilor generații de medici, Nicolae Testemițanu formează și consolidează un corp didactic universitar unic prin aspirațiile sale, care din îndemnul lui sincer se preocupă de organizarea noilor clinici, catedre și laboratoare, aducând contribuții remarcabile la dezvoltarea științei și practicii medicale.

Abia numit în acest post, începe construcția a două blocuri de studii pe lângă blocul central (astăzi administrativ). Acest început a fost de bun augur pentru seria de construcții capitale, inițiate și date în exploatare cu succes, printre acestea fiind Laboratorul central de cercetări științifice și blocul morfologic. Din creațiile lui fac parte și orașelul studentesc cu cămine confortabile, unde au fost create condiții agreabile de muncă și odihnă pentru studenți, precum și tabăra sportivă pentru întremarea sănătății pe litoralul Mării Negre.

Ameliorându-se condițiile de muncă și de trai ale colaboratorilor și studenților, majorându-se admiterea și consolidându-se corpul didactic, s-a

impulsionat activitatea școlilor științifice medicale. La toate aceste începuturi și-a adus contribuția, cu inima și sufletul, Nicolae Testemițanu, fapt despre care ne mărturisesc procesele-verbale ale ședințelor rectoratului, ale consiliilor științifice prezidate de el, în care se consemnează opțiunile acestor activități.

În aprilie 1963 Nicolae Testemițanu a fost nominalizat în post de ministru al sănătății. În această funcție talentul de organizator se manifestă și mai expresiv. Realizările înfăptuite în această perioadă depășesc imaginația potențialilor de stat.

Un șir de schimbări au fost efectuate și în rețeaua de instituții medicale. În 1963 este organizat Spitalul Republican de Traumatologie, Ortopedie și Protezare. În 1964 este deschisă Policlinica stomatologică, care în 1966 este reorganizată în Policlinica stomatologică republicană. În același an, pe baza spitalelor orașenești și raionale sunt organizate spitale republicane în Chișinău, Bălți, Tighina, Tiraspol, Cahul, Râbnita, Soroca, ultimele trei ulterior fiind readuse la statut raional în legătură cu reorganizarea teritorial-administrativă. În 1966, pe baza secției dermatovenerologice a spitalului republican se organizează Dispensarul dermatovenerologic republican.

Multe remanieri și renovări au fost efectuate sau inițiate de marele reformator în vederea consolidării bazei tehnico-materiale a instituțiilor de ocrotire a sănătății, implementării formelor și metodelor progresive de organizare a asistenței medicale, introducerii în practică a realizărilor științei și tehnicii în domeniile profilaxiei, diagnosticului și tratării bolilor.

Piatră de temelie, însă, au rămas cadrele. Nu în zădar această problemă i-a trezit un interes suspicios conducerii «de vârf», care tot încerca să o revizuiască, prefăcând în final această piatră de temelie în «mărul discordiei». Nicolae Testemițanu înțelegea prea bine că sănătatea poporului depinde de nivelul profesional al cadrelor didactice și de calitatea muncii acestora în formarea viitorilor medici.

În pofida creșterii anuale a cheltuielilor alocate pentru pregătirea cadrelor și a numărului de absolvenți, indicele asigurării cu medici în republica rămânea la subnivel, fapt ce se explică prin renunțarea tinerilor specialiști de a-și presta munca în cadrul republicii. Înmatriculații-cetățeni ai altor republici, îndată după admitere, în timpul studiilor sau după absolvire se transferau la baștină, frustrând procesul de asigurare cu cadre. Astfel, pregătirea cadrelor didactice necesita o nouă abordare.

În anii 1945-1958 au fost susținute 68 de teze de doctor în medicină, dintre care numai 16 de autohtoni și 8 teze de doctor habilitat, inclusiv un singur băștinaș. Aceasta este realitatea politicii de cadre, pe care au promovat-o potențații timpului.

Pornind de la necesitățile populației republicii în cadre științifice și medicale cu studii superioare și medii speciale, Nicolae Testemițanu realizează o creștere considerabilă a numărului de înmatriculați la Institutul de Medicină, precum și în colegiile medicale, creând condiții propice pentru ameliorarea substanțială a indicilor de asigurare a republicii cu cadre medicale. Astfel, în timp de numai 9 ani au fost pregătite 178 de teze de doctor în medicină, printre

care 123 de autohtoni, și 19 de doctor habilitat, dintre ei 8 băștinași.

Cât privește limba maternă și introducerea ei în procesul didactic, Nicolae Testemițanu se manifesta ca un patriot pasionat de limba română, cu dispariția căreia se punea în pericol nu numai cultura și istoria poporului, ci însăși existența lui, fenomene inadmisibile în orice societate civilizată.

Nu efectivul didactic al Institutului de Medicină i-a «reproșat» introducerea limbii moldovenești (pe atunci), ci potențaii vigilenți ai «libertății» noastre, care, acoperindu-se pe vecie de oprobriu și dispreț, l-au învinuit de «naționalism» pe Nicolae Testemițanu.

Puterea sovietică nu obișnuia să-i ierte pe cei care o sfidau. Tânărului patriot nu i s-a permis să activeze mult timp în funcții de conducere, el fiind etichetat «naționalist». La dosarul personal în permanență se adunau noi «piese», ca până la urmă să fie destituit din funcție. Manualele în limba română și toate suplimentele didactice sunt rechiziționate de la studenți și date pe mâna biblioclaștilor spre distrugere.

Este indiscutabil faptul că tot ce a făcut acest Mare om este un patrimoniu valoros, dar meritul cel mai important, care generează legende, este acea încercare reușită, deși efemeră ca durată, de reinstalare a limbii materne în drepturile ei firești, act cu un efect deșteptător de conștiință, demn să facă onoare celor mai celebri cugetători – oameni politici și patrioți.

Acest fapt nu a rămas în neatenția guvernatorilor. Nicolae Testemițanu este destituit din postul de ministru. Dar aceste deziluzii nu i-au compromis voința. Îndemnat de predilecția pentru viața satului și dragostea de muncă, acceptă Catedra *Medicină Socială*, unde activează în post de conferențiar.

După susținerea reușită a tezei de doctor habilitat și conferirea titlului de profesor universitar (1973), Nicolae Testemițanu este ales șef al Catedrei *Medicină Socială și Organizare a Ocrotirii Sănătății*, pe care a condus-o până la decesul subit (1986).

Nicolae Testemițanu a manifestat un interes științific și practic deosebit pentru *Argumentarea științifică a lichidării deosebirilor esențiale ale nivelelor asistenței medicale acordate populației urbane și rurale*. El a argumentat și a elaborat o nouă concepție de organizare a asistenței medicale specializate de ambulatoriu și de staționar și a serviciului de urgență pentru populația rurală, care prevedea descentralizarea asistenței medicale specializate de ambulatoriu la locul de trai și centralizarea asistenței de staționar în spitalele raionale centrale, precum și organizarea pe lângă acestea a secțiilor de asistență medicală urgentă.

Traducând în viață această concepție, lansează o serie de monografii și lucrări științifice, care mai apoi au fost compilate într-o lucrare complexă, apreciată cu Premiul de Stat al Republicii Moldova în domeniul științei și tehnicii.

Sub conducerea lui Nicolae Testemițanu au fost argumentate științific categoriile și partea tehnologică a proiectelor de ambulatorii medicale sătești și puncte medicale de tip nou, care aveau menirea să asigure populația cu asistență medicală specializată la domiciliu. Pentru prima dată în țară a argumentat

științific și a efectuat amplasarea rațională a rețelei de instituții medicale destinate populației rurale în perspectivă până în anul 2000. Conform acesteia, în republică construcția capitală și reînnoirea rețelei instituțiilor medicale s-a efectuat planificat.

Catedra condusă de Nicolae Testemițanu a fost recunoscută și confirmată oficial în fosta URSS ca Centru științific de coordonare a problemelor de organizare a ocrotirii sănătății la nivel rural.

Din inițiativa și sub conducerea sa au fost create laboratorul *Ocrotirea sănătății populației rurale* și Muzeul de istorie a medicinei.

Nicolae Testemițanu a desfășurat și o intensă activitate publicistică. Fiind autorul a peste 220 de lucrări științifice, inclusiv 15 monografii în care abordează problemele osteosintezei, actualmente direcție prioritară în traumatologie, problemele organizării ocrotirii sănătății și ale istoriei medicinei.

În anul 1982, din inițiativa lui este fondată Asociația științifică republicană a specialiștilor în domeniul medicinei sociale și ocrotirii sănătății din Moldova, la al cărei congres este ales unanim președinte al asociației.

Nicolae Testemițanu a fost nu numai un investigator cu renume, ci și un pedagog experimentat, devotat cauzei și idealurilor tinerelor generații, pentru care au fost elaborate lucrări metodologice la disciplinele predate în cadrul catedrei.

Înzestrat cu o finețe psihologică deosebită, îmbină armonios activitatea științifică, pedagogică și educativă cu cea obștească și organizatorică. El este ales în cele mai diverse posturi, începând cu președinte al Comitetului sindical în anii de studenție și terminând cu titulatura de deputat al Sovietului Suprem al Republicii Moldova.

Astăzi Universitatea de Medicină și Farmacie a Republicii Moldova se mândrește cu numele eminentului savant, pedagog și om de stat Nicolae Testemițanu.

Proeminenta figură în pragul noului mileniu, Nicolae Testemițanu, prin aprecierile savanților contemporani, «*tot mai pronunțat se întruchipează în memoria poporului*» (C. Țâbârnă) și «*se face tot mai impunătoare cu scurgerea timpului*» (C. Andriuță). Ea «*a fost nu pentru o epocă, ci pentru toate timpurile*» (V. Procopișin) și «*va rămâne pentru noi întotdeauna o permanență vie*» (Gh. Ghidirim), «*prin murmurul de izvor și freamățul codrilor*» (I. Marin); fiind «*un stâlp de pomenire*» (C. Ețco) și «*o rapsodie nemuritoare a neamului*» (D. Gherman), «*va rămâne în sufletul satului și poporului*» (A. Spănu), înzestrat «*cu harul de a-și imagina ziua de poimâine*» (P. Iarvoiu).

Aceste aprecieri epistolare ne impun să meditam și să conștientizăm acel spirit de sacrificiu și fapte, creator de valori autentice nemuritoare, căror din plin și-au consacrat viața personalitățile notorii ale acestui pământ, să ne scriem deci istoria și să scoatem în evidență amploarea nebănuitelor resurse ale Țării Basarabene, care continuă să mai rămână în umbră.

Dumitru TINTIUC, profesor universitar,
Iulian GROSSU, conferențiar